

Bevezetés

Amikor a XIX. végén és XX. század elején elkezdődött a sízés Lengyelországban, a síléceket téli turizmushoz használták. Az első tátrai kirándulások célja a Gąsienica-Fekete-tó (Czarny Staw Gąsienicowy) volt, amelyhez 1891 áprilisában elsőként sílécen ifj. Władysław Kleczyński és Marcin Kozłowski jutott el, majd 1894-ben Stanisław Barabasz. A túrasízés népszerűsítéséért sokat tett Mariusz Zaruski, aki 1913-ban megjelentette a Lengyel-Tátra első sikalauzát [55].

[A szögletes zárójelben szereplő számok a kalauz végén szereplő könyvjegyzékben használt számok (a kalauz szerkesztőitől származnak, ha nincs másképp feltüntetve)].

A két világháború között Józef Oppenheim [30] írt új sikalauzt. Abban az időben váltak népszerűvé a hosszú síkirándulások. Például 1926-ban Henryk Bednarski és Kazimierz Schiele egy nap (16 óra) alatt bejárták a következő útvonalat: Zakopane, Goryczka-gyephavas (Hala Goryczkowa), Gáspár-csúcs (Kasprowy Wierch – felvonó nélkül!), Hátsó-Csendes-völgy (Dolina Wierchacza), Retsz-hágó (Zawory), Fenyves-tavi-völgy (Dolina Ciemnosmreczyńska), Chalubiński-kapu (Wrota Chalubińskiego), Halastó (Morskie Oko), Opalone-hát (Opalone), Lengyel-Öt-tó völgye (Dolina Pięciu Stawów Polskich), Zawrat-hágó (Zawrat), Zakopane. Akkoriban az egyenes lesiklás volt divatos. Így 1924-ben Henryk Mückenbrun egyenesen lesiklik a Karb-hágóból (Karb) a Gąsienica-Fekete-tóhoz, Bronisław Czech a Sárga-hegyről (Żółta Turnia) a Pańszczyca-vályúba (Pańszczycki Żleb), Andrzej Krzeptowski a Sima-hágóból (Gładka Przełęcz) a Lengyel-Fekete-tóhoz (Czarny Staw Polski), Władysław Midowicz a Svinica-hágóból (Świnicka Przełęcz) a Gąsienica-Zöld-tóhoz (Zielony Staw Gąsienicowy). A Lengyel-Tátra sí történetének kezdetéről Karłowicz [12], Zaruski [56], Chwaściński [3] és Zieliński [57] könyveiben olvashatunk.

A II. világháború után a sífelvonók, valamint a sportos sílesiklás elterjedésével csökkent az érdeklődés a túrasízés iránt. Władysław Midowicz 1977-ben kiadott sikalauzában [23] csak válogatott, könnyebb lesiklásokat közölt; részletes magashegyi síutvonalak feldolgozása a továbbiakban sem jelent meg. Az utóbbi évtizedben Lengyelországban elérhetővé vált a modern, az Alpokban évek óta használatos túrasí

felszerelés megvásárlásának lehetősége. A Tátrában is egyre több személy próbálkozik a hivatalos pályákon kívüli túrasízással. A viszonylag könnyű és népszerű, már Zaruski idejéből ismert lesiklásokon kívül, pl. a Zawrat-hágóból vagy a Zerge-hegyről (Kozí Wierch), egyre nehezebb vállalkozásokra kerül sor. Az utolsó szezonzonok eredményei azt mutatják, hogy még mindig van lehetőség új síútvonalak megnyitására a Tátrában.

Balról a Menguszfalvi-csúcs (Mięguszowiecki Szczyt Wielki) és a Csubrina (Cubryna) a Halastótól. Közöttük látható a Hincó-hágóból (Hińczowa Przełęcz) levezető lesiklás útvonala. Kép: Karol Życzkowski

A téma jelen feldolgozásának célja a Lengyel-Tátra sialpinista lesiklási útvonalai aktuális jegyzékének összeállítása. Bár igyekeztünk elérni az összes lehetséges információforrást, nem állíthatjuk, hogy a jegyzék teljes. Ezért hálásak leszünk minden új információért az itt hiányzó lesiklásokról, esetleg a meglévők útváltozatairól; megígérjük, hogy a kalauz következő kiadásában ezeket meg is jelentetjük. Hogy csökkentsük a kötet terjedelmét, az útvonalak helyrajzával korlátozott terjedelemben foglalkozunk, és az ismert turista- [16, 17, 19, 25] és hegymászókalauzokra [32, 4, 13] utalunk.

Az összes ismertetett siútípus a Lengyel-Tátrai Nemzeti Parkban (Tatrzański Park Narodowy – TPN) található. Néhány útvonal a TPN szigorúan védett területén vezet, ezek általában a síelők számára is lezárt területek. Ennek ellenére ezen útvonalakat is közöljük azért, hogy a felsorolás teljesebb legyen. A Lengyel-Tátrában szabadon közlekedhetünk a jelzett turistaösvényeken és a kijelölt siútípusokon. A jelzett útvonalakon kívüli nehezebb lesiklások kizárólag a Magas-Tátra kijelölt részein engedélyezettek – lásd a 15–16. oldalt.

Ez a feldolgozás azok számára készült, akik a terep sílécen való megközelítését előnyben részesítik a felvonókkal szemben, és akiknek fontos a tátrai természet. Reméljük, hogy az olvasók betartják a TPN a természet védelmére alkotott előírásait, és maguk után kizárólag a szemet megnyugtató szinymot hagyják. Nagyon szeretnénk, hogy a túrasízők egyre számosabb közössége a természetvédelem törekvéseit sajátjának érezze – hasonlóan, mint elődeink a múlt század úttörő éveiben tették.

Minden sí túra tervezésénél kötelességünk figyelemmel lenni a tátrai természetre, főleg a hegyekben élő állatokra. Elsősorban vonatkozik ez a nemzeti park jelképét jelentő zergékre, ők valójában a terep tulajdonosai, míg a sízők itt csupán vendégek. Remélhetőleg jól nevelt és érzékeny vendégek, akik nem zavarják a tulajdonos békéjét. Ezért tavasszal (április 15-e után), amikor a havon megjelennek a mormotók és a zergedidák, a sítevékenységet nehezebb terepre kell átirányítani, azaz a téli hegymászásra kijelölt terepre.

Az ismertetett sílesiklások végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges, hogy a síző képes legyen felismerni és megbecsülni a téli terepen vállalt veszély kockázatát, mértékét. Különös figyelemmel legyünk a lavinákra! A sialpinista mindig értékeli ki a lavinaveszélyt, és a veszély

mértéke függvényében lépjen a terepre. A lavinák rövid ismertetését külön fejezetben közöljük. A behavazott tátrai lejtőkön való közlekedés, úgy a terep megközelítésénél, mint a lesiklás folyamatán, gyakran hágóvas és időnként egyéb hegymászófelszerelés használatát is megkívánja. A sző alapfelszerelését külön fejezetben ismertetjük.

Az ismertetett sítúrákat nem lehet mindig sílécen elvégezni, még akkor sem, ha az útvonal behavazott. Néhány útvonalat teljes téli és tavaszi időszakban, míg másokat az adott évben alig egy-két hétig lehet megsíelni, többnyire a szezon végén. Ezt az információt nem közöljük az útvonal leírásában, mivel nem lenne megbízható. Az útvonal lesielésének lehetősége egy adott napon, az útvonal nehézségi fokozata és veszélye nem csak a hóminőség és a aktuális időjárás függvénye, hanem a teljes szezon időjárásának alakulásától és a hótakaró képződésétől is függ. Némelyik sílesiklás útvonalánál ismertetjük az első lesielés időpontját. Ezt az időpontot útmutatóként használhatjuk – azt jelenti, hogy az év ezen időpontjában a lesielés lehetősége fennáll.

Úgy véljük, hogy ha a túrasíző le akar síelni az adott nehéz útvonalon, akkor kötelezően használja ezt az útvonalat megközelítésre is. A felmenetben lehetőségünk van megítélni és esetleg feladni szándékunkat, ha a meglévő körülmények kedvezőtlenek. A felmenetben megítélhetjük a hó minőségét a teljes tervezett útvonalon, tájékozódhatunk az egymáson fekvő hórétegekről. Ne feledjük, hogy a nap folyamán, kiváltképp tavasszal, a körülmények lényegesen megváltozhatnak, tehát mire lesiklásra kerülne sor, a felmenetben megfigyelt állapot a lesiklaskor már nem érvényes. Még akkor is, ha bizonyos meredek vályút, szakadékot könnyebb gyalogosan bejárni, mint sílécen, ha lesiklani akarunk, vegyük figyelembe Mariusz Zaruski véleményét [56]: *„Személyesen a túra folyamán nem szeretem lecsatolni a síléceket azon kontárkodó vélemény ellenére, amely szerint a terep nehézségét látva adjuk fel és vigyük a helyváltoztatás szerszámát a vállunkon.”* Ha tehát nincs másképp jelezve, az összes általunk ismertetett útvonal teljes egészében sílécen bejárható.

Az anyag feldolgozása tartalmazza úgy a túrasízés, mint a sialpinizmus kategóriájába sorolt utakat. Mivel e két fogalom meghatározásában sok eltérés van, ezért ismertetjük a szerzők álláspontját:

Túrasízés alatt a sílécen való közlekedést értünk a Magas-, a Nyugati- és a Bélai-Tátra teljes nyitott területén. Az alpesi irodalom szerint nyitott területnek a készített pályákon kívüli területet tekintjük. A készített pályákat zárt terület, ahol a sízők biztonságáért a pályát üzemeltető szervezet felel.

Síalpinizmus alatt kitett, veszélyes esés lehetőségével járó terepen való lesiklást értjük, valamint olyan lesiklásokat, amelyek megközelítése mászással jár vagy hegymászó- és biztosítófelszerelés használatát kívánja meg.

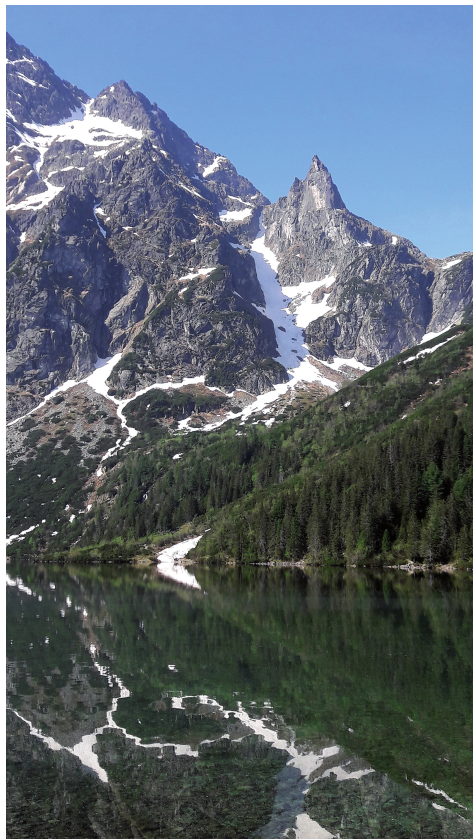
Kiegészítésként **extrém sízés** (*ski-extreme*) alatt magas nehézségi fokozatú lesiklásokat értünk.

Az érdeklődő olvasónak ajánljuk a túrasízés és síalpinizmus német nyelvű tankönyveit [69, 70, 74, 75, 77], amelyek jól érthető formában dolgozzák fel a témát.

Hálásak vagyunk mindenkinek, aki segített elkészíteni a könyv első változatát. Külön köszönet Jerzy Walának a térképek, ábrák és fényképek előkészítéséért, a „Lavinák és egyéb veszélyek” című fejezet megírásáért és a teljes mű szerkesztésében nyújtott segítségéért.

Hálás köszönet jár a következő kollégáknak is: Adam Bałutnak, Władysław Cywińskinek, Jarosław Krzempkának, Adam Maraskának, Mariusz Markiewicznek, Maciej Oleśińskinek, Tomasz Piórkowski, Łukasz Skapskinek, Stefan Życzkowski, Jerzy Zachorowski fényképekért, ábrákért, információért, megjegyzésekért és a szöveg kiegészítéséért, valamint Magdalena Heydeknek az angol változat korrektúrájáért.

Ezenkívül hálás köszönet jár Andrzej Śliwińskinek a kalauz második kiadásában felhasznált fényképekért. További fényképeket és lesí-elésekről szóló információkat kaptunk még Grzegorz Hajnytól, Georg Hopftól, Arkadiusz Jopertől, Marcin Kuśtól, Krzysztof Lyzaktól, Aleksander Niżnikiewicz, Mirosław Pełotól, Rastislav Pełotól, Przemysław Piegzątől, Jerzy Rostańskitől, Marcin Szokfişztól és Łukasz Zubektől. Köszönjük még Wojciech Bienkának, Dominik Malconak, Wojciech Szatkowski, Klaudia Tasznak és Stanisław Tatnak a szöveget korrigáló számos megjegyzést, amelyek jelentősen javították a kalauz terepet leíró részét.

Csubrina, Barát-szakadék (Mnichowy Żleb) a Halastótól.

Kép: Karol Życzkowski